Oppgave 3.2

3.2 Ordvektorer og likhet

Når vi skal regne ut likheten mellom to ordvektorer, kan vi bruke kosinus-likhet (cosine similarity) som et likhetsmål. Kosinus-likhet mellom to vektorer A og B er definert som følger:

$$sim(A,B) = \frac{A \cdot B}{\|A\|\|B\|} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i B_i}{\sqrt{\sum_{i=1}^{n} A_i^2}\sqrt{\sum_{i=1}^{n} B_i^2}}$$

Telleren i formelen er prikkproduktet (dot product) til vektorene A og B:

$$\sum_{i=1}^{n} A_i B_i$$

Nevneren her er størrelsen eller lengden til vektorene A og B:

$$\sqrt{\sum_{i=1}^{n} A_i^2}\sqrt{\sum_{i=1}^{n} B_i^2}$$

Under finner du en matrise med termer og kontekster, som inneholder f.eks. TF-IDF eller PPMI verdier for tre **termer** og 8 *kontekst-ord*. Verdiene her er funnet på, for å gjøre utregningene lettere.

	eple	**pære**	**frukt**
anana	3		0
eple	0		2
pære	0		1
skjære	2		0
desser	2		4
lunsj	3		0
grill	1		0
Eva	3		2

La oss kalle ordvektorene for termene **eple**, **pære** og **frukt** for V_{eple}, $V_{pære}$ and V_{frukt}.

Hva er $\|V_{eple}\|$, dvs. lengden til V_{eple}? Gi svaret som et tall:

$||V_{eple}|| =$

$3^2+0^2+0^2+2^2+2^2+3^2+1^2+3^2 =$

$9+4+4+9+1+9= 36$

Kvadratrot av 36 = 6

$||V_{eple}|| = 6$

Oppgave 3.2

3.2 Ordvektorer og likhet

Når vi skal regne ut likheten mellom to ordvektorer, kan vi bruke kosinus-likhet (cosine similarity) som et likhetsmål. Kosinus-likhet mellom to vektorer A og B er definert som følger:

$$sim(A,B) = \frac{A \cdot B}{\|A\|\|B\|} = \frac{\sum_{i=1}^{n} A_i B_i}{\sqrt{\sum_{i=1}^{n} A_i^2}\sqrt{\sum_{i=1}^{n} B_i^2}}$$

Telleren i formelen er prikkproduktet (dot product) til vektorene A og B:

$$\sum_{i=1}^{n} A_i B_i$$

Nevneren her er størrelsen eller lengden til vektorene A og B:

$$\sqrt{\sum_{i=1}^{n} A_i^2}\sqrt{\sum_{i=1}^{n} B_i^2}$$

Under finner du en matrise med termer og kontekster, som inneholder f.eks. TF-IDF eller PPMI verdier for tre **termer** og 8 *kontekst-ord*. Verdiene her er funnet på, for å gjøre utregningene lettere.

	eple	**pære**	**frukt**
ananas	3	1	0
eple	0	0	2
pære	0	0	1
skjære	2	0	0
dessert	2	1	4
lunsj	3	1	0
grill	1	1	0
Eva	3	0	2

La oss kalle ordvektorene for termene **eple**, **pære** og **frukt** for V_{eple}, $V_{pære}$ and V_{frukt}.

Videre skal vi bruke kosinus-liket som likhetsmål.

Hva er likheten mellom de to *likeste* ordene?

Lengde eple = 6 Lengde pære = 2 Lengde frukt = 5

Sim(eple, pære) =

$$\frac{3*1+0*0+0*0+2*0+2*1+3*1+1*1+3*0}{6*2} = \frac{9}{12} = 0{,}75$$

Sim (eple, frukt) =

$$\frac{3*0+0*2+0*1+2*0+2*4+3*0+1*0+3*2}{6*5} = \frac{14}{30} = 0{,}46$$

Sim (pære, frukt) =

$$\frac{1*0+0*2+0*1+0*0+1*4+1*0+1*0+0*2}{2*5} = \frac{4}{10} = 0{,}40$$

Oppgave 4

4

Hidden Markov Models

Du har følgende grafiske framstilling av observerte og skjulte tilstander, med sannsynligheter, gitt en HMM-modell.

Dette er det eneste du vet om modellen.

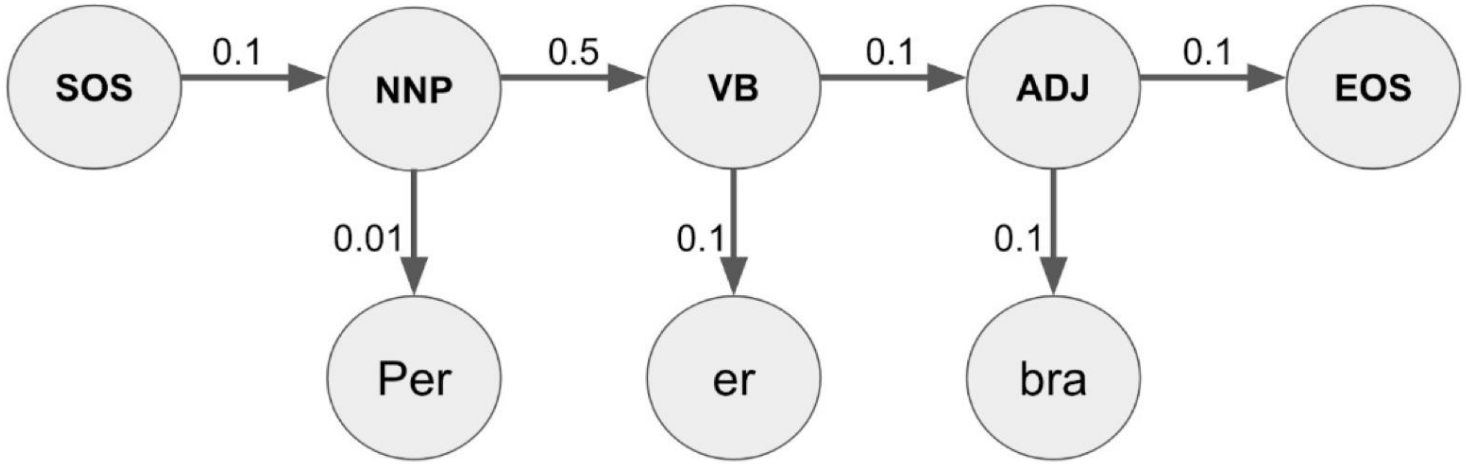

Oppgave 4.1

Komponentene i HMM

I pensum i kurset leste du om Hidden Markov Models. Slik Jurafsky og Martin definerte HMM, består den av følgende fem komponenter:

1. $Q = q_1 q_2 \dots q_n$
2. $A = a_{11} a_{12} \dots a_{n1} \dots a_{nn}$
3. $O = o_1 o_2 \dots o_T$
4. $B = b_i(o_t)$
5. q_0, q_F

I denne oppgaven skal du forklare hva hver av de fem komponentene er. (Du vil få en del begreper og hint i de neste oppgavene, så hvis du har problemer med å huske, kan det være lurt å lese gjennom disse først).

I tillegg snakket vi om ordklassetagging som en anvendelse av HMM'er. Der det er relevant, gi eksempler fra ordklassetagging. For eksempel, kan du i den første delen, gi eksempler på hva q kan være i kontekst av en ordklassetagger.

Forklar hver av de fem komponenente i en HMM her...

Q er mengden av **skjulte tilstander** i modellen. I en ordklassetagger vil dette **svare til ordklassene**.

A er **transisjons-sannsynlighetene**, dvs sannsynligheten for at man går fra **en skjult tilstand til en annen**. For ordklassetagging, kan dette være sannsynligheten for at man for **eksempel ser et verb etter et pronomen**.

O er **observasjonene** i modellen. For en ordklassetagger **vil dette være ordene**. O kan også kalles vokabularet.

Oppgave 4.1

Komponentene i HMM

I pensum i kurset leste du om Hidden Markov Models. Slik Jurafsky og Martin definerte HMM, består den av følgende fem komponenter:

1. $Q = q_1 q_2 \ldots q_n$
2. $A = a_{11} a_{12} \ldots a_{n1} \ldots a_{nn}$
3. $O = o_1 o_2 \ldots o_T$
4. $B = b_i(o_t)$
5. q_0, q_F

I denne oppgaven skal du forklare hva hver av de fem komponentene er. (Du vil få en del begreper og hint i de neste oppgavene, så hvis du har problemer med å huske, kan det være lurt å lese gjennom disse først).

I tillegg snakket vi om ordklassetagging som en anvendelse av HMM'er. Der det er relevant, gi eksempler fra ordklassetagging. For eksempel, kan du i den første delen, gi eksempler på hva q kan være i kontekst av en ordklassetagger.

Forklar hver av de fem komponenente i en HMM her...

B er **emmisjonssannsynlighetene**. Dette betyr sannsynligheten for å se en **observasjon gitt en skjult tilstand.** For ordklassetaggeren, er det sannsynligheten for et ord gitt en ordklasse. For eksempel kan det være **sannsynligheten for at vi ser ordet "Per" gitt ordklassen egennavn**.

Dette er de spesielle **start- og sluttilstandene.** Disse brukes for å kunne beregne sannsynligheter for første og siste tilstand i en sekvens. Disse har ingen spesiell rolle for ordklassetagging, men kan sees på som **setningsstart og setningsslutt.**

Oppgave 4.2

2 **Vokabular**

Hva er vokabularet i denne HMM-en?
Velg et eller flere alternativer

- ADJ
- Per
- NNP
- EOS
- VB
- SOS
- er
- bra

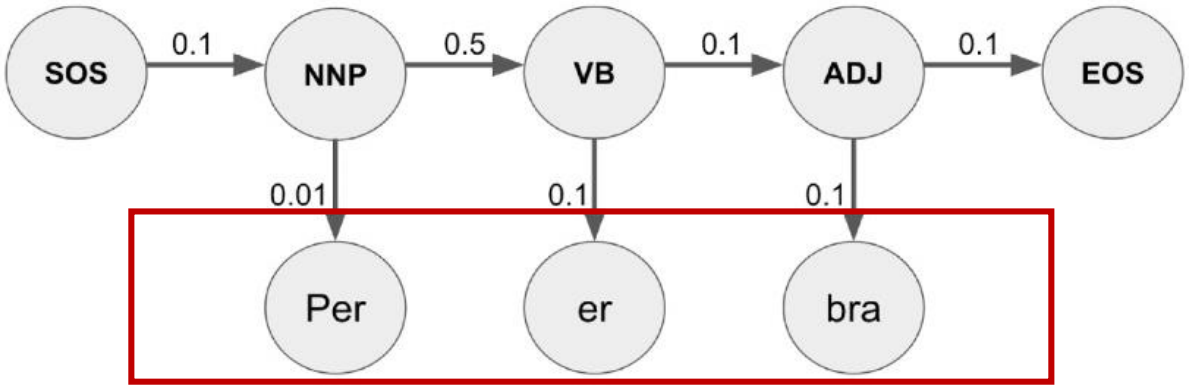

O er **observasjonene** i modellen. For en ordklassetagger **vil dette være ordene**. O kan også kalles vokabularet når vi jobber med tekst.

Oppgave 4.3

Tilstander

Hva er de skjulte tilstandene i denne HMM-en? Ta ikke med de spesielle start- og slutt-tilstandene.

Velg et eller flere alternativer

- NNP
- bra
- EOS
- er
- ADJ
- VB
- SOS
- Per

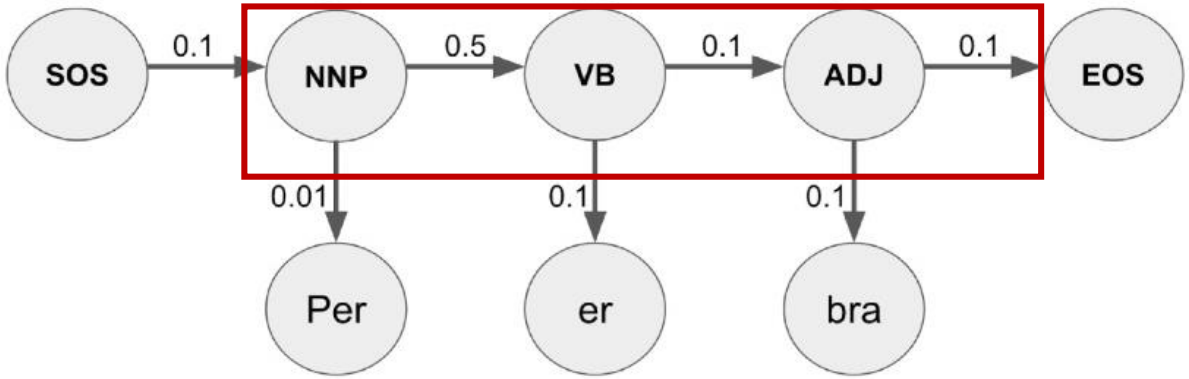

Q er mengden av **skjulte tilstander** i modellen. I en ordklassetagger vil dette **svare til ordklassene**.

Oppgave 4.4

Emmisjonssannsynligheter

Under følger en rekke påstander om emmisjonssannsynligheter, generelt og gitt grafen for "Per er bra".

Kryss av for alle påstander som er korrekt
Velg ett eller flere alternativer

- Emmisjonssannsynligheten for observasjonen "Per" gitt den skjulte tilstanden "NNP" er 0.01 → Ja!
- Emmisjonssannsynligheten for observasjonen "EOS" gitt den skjulte tilstanden "bra" er 0.1 → «EOS» ingen observasjon. «bra» ingen skjult tilstand.
- Emmisjonssannsynligheten for observasjonen "NNP" gitt den skjulte tilstanden "VB" er 0.5 → «NNP» ingen
- Den skjulte tilstanden "SOS" har aldri noen emmisjonssannsynligheter → Ja!

Oppgave 5

5 **Transisjonssannsynligheter**

Gitt at grafen beskrevet er alt du vet om modellen, fyll inn transisjons-sannsynlighetene i denne matrisen, der radene er forrige tilstand *t-1*, og kolonnene er nåværende tilstand *t.*

Skriv inn 0 hvis:

- sannsynligheten for transisjonen faktisk er 0
- du ikke har informasjon om sannsynligheten til denne transisjonen

Du skal (og kan) ikke fylle inn feltene med **-** (strek), bare de tomme boksene.

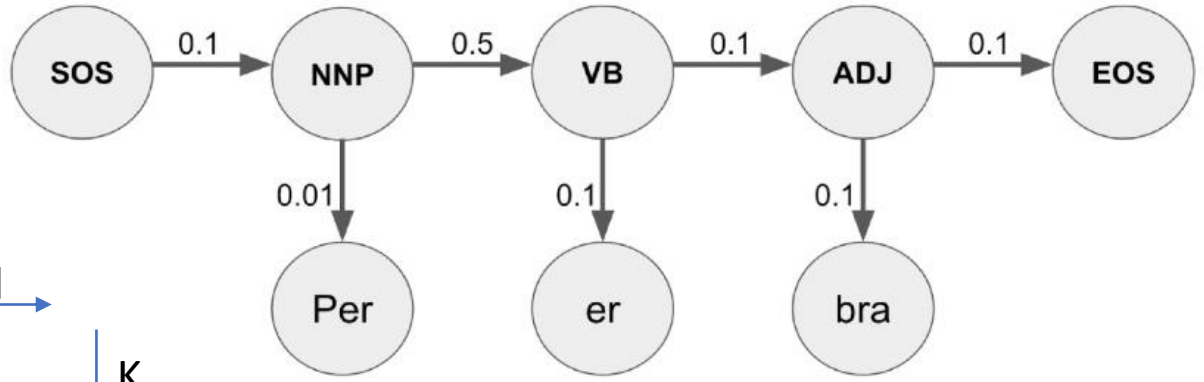

Transisjonsprobabilitetsmatrise

	SOS_t	NNP_t	VB_t	ADJ_t	EOS_t
SOS_{t-1}	-	0.1	-	-	-
NNP_{t-1}	0	-	0.5	-	-
VB_{t-1}	-	0	-	0.1	-
ADJ_{t-1}	-	-	0	-	0.1
EOS_{t-1}	-	-	-	0	-

Rad

Kolonne

Oppagve 6

Egennavn og verb

Etter egennavn ("NNP") er det i norsk ganske vanlig å finne et verb ("VB"), spesielt etter egennavn som er subjekter.

Klarer HMM-modellen å fange opp relasjonen mellom et egennavn ("NNP") og påfølgende verb ("VB")?

Forklar hvorfor/hvorfor ikke.

Ja, HMM'en fanger opp denne relasjonen. Det er akkurat det transisjonssannsynligheten melleom egennavn/NNP og verb/VB utrykker.

Oppgave 7

Navnet Per

"Per" er et ganske vanlig navn i norsk. Klarer en HMM å uttrykke noe om hvor vanlig dette navnet er?

Forklar hvorfor/hvorfor ikke.

Ja, HMM'en klarer å trykke dette også. Dette svarer til emmisjonssannsynligheten for observasjonen "Per" gitt den skjulte tilstanden NNP/egennavn.

Oppgave 6.4

Overgangssekvenser

Vi har sett på to forskjellige typer overgangssystemer (*transition systems*), dvs. *arc-eager*– og *arc-standard*–systemene. Forklar i et par setninger hva som er forskjellen mellom de to.

Gitt dependenstreet under, skriv opp overgangssekvensen som gir opphav til dette treet, både for *arc-eager*– og for *arc-standard*–varianten.

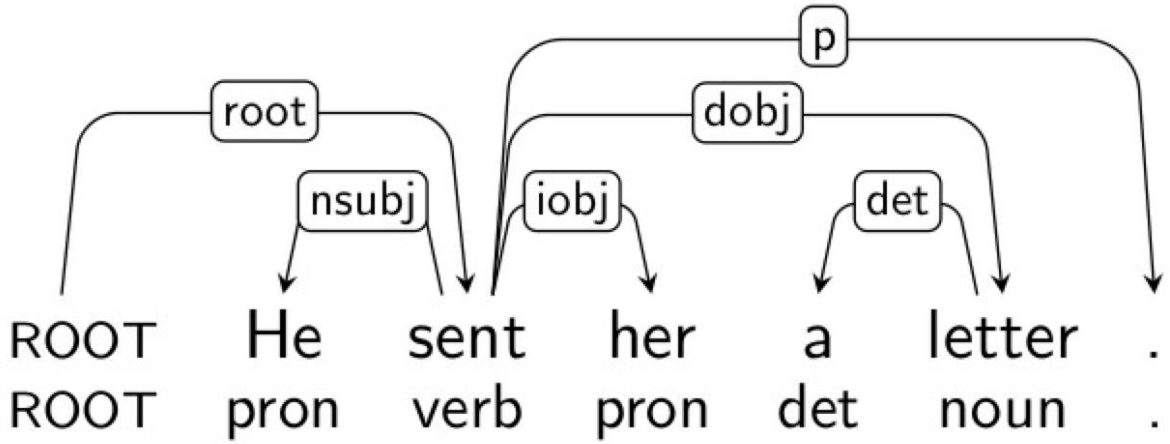

Hovedforskjellen er at *arc-standard* ligner mer på 'klassisk' shift-reduce–parsing: den **lager bare kanter mellom to elementer som ligger på stacken**, mens *arc-eager* kan allerede **lage en kant til en dependent når den står først i bufferen**. I *arc-standard* har man ikke en egen **REDUCE**, etter at både RIGHT- ARC() og LEFT-ARC() fjerner ett element fra stacken.

Oppgave 6.4

Overgangssekvenser

Vi har sett på to forskjellige typer overgangssystemer (*transition systems*), dvs. *arc-eager*– og *arc-standard*–systemene. Forklar i et par setninger hva som er forskjellen mellom de to.

Gitt dependenstreet under, skriv opp overgangssekvensen som gir opphav til dette treet, både for *arc-eager*– og for *arc-standard*–varianten.

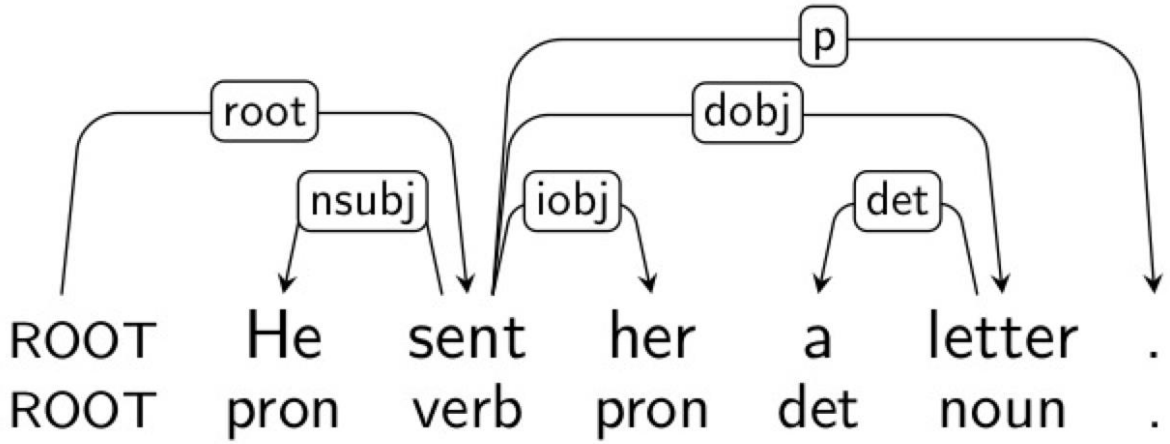

I ***arc-eager***: (SHIFT,) SHIFT, LEFT-ARC(NSUBJ), RIGHT-ARC(ROOT), RIGHT-ARC(IOBJ), REDUCE, SHIFT, LEFT-ARC(DET), RIGHT-ARC(DOBJ), REDUCE, RIGHT-ARC(P), (REDUCE, REDUCE)

I ***arc-standard***: (SHIFT,) SHIFT, SHIFT, LEFT-ARC(NSUBJ), SHIFT, RIGHT-ARC(IOBJ), SHIFT, SHIFT, LEFT-ARC(DET), RIGHT-ARC(DOBJ), SHIFT, RIGHT-ARC(P), RIGHT-ARC(ROOT).